№ 167 Київ. Вівторок, 26 іюля (8 серпня) 1911 р. Ціна окремого № 3 коп. № 167

РАДА

ГАЗЕТА ПОЛІТИЧНА, ЕКОНОМИЧНА і ЛІТЕРАТУРНА

ВИХОДИТЬ ЩО-ДНЯ, ОКРІМ ПОНЕДІЛКІВ.

РІК ШОСТИЙ.

Адреса редакції і контори:
у Київі, Велика Підвальна вул. д. 6,
БІЛЯ ЗОЛОТИХ ВОРІТ
Телефон редакції 1458.
ТЕЛЕФОН ДРУКАРНІ 1069.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ НА РІК 1911

на 1 рік	на 11 м.	на 10 м.	на 9 м.	на 8 м.	на 7 м.	на 6 м.	на 5 м.	на 4 м.	на 3 м.	на 2 м.	на 1 м.
6.	5.70	5.25	4.75	4.25	3.75	3.25	2.75	2.25	1.75	1.25	65.

Передплат. на рік можна виплачувати частками: в 2 строки: на 1 янв. 3 карб. і на 1 апр. 3 карб., в 3 стр.: на 1 янв. 2 карб., на 1 мар. 2 карб. і на 1 мая 2 к., або по 1 карб. на протязі перш. шости місяців.

Ціна „Ради" за кордон: на рік 11 р., (27 крон 94 гелери на австрійську валюту). на ½ року—5 р. 50 к. на ¼ року—2 р. 75 к., на 1 м.—1 р. Коли закорд. читачі передплачують газету через почтамти, то платять за газету по ціні встановленій для передплатників в Росії.

Передплата приймається тільки з 1-го числа кожн. місяця.

ЗА ЗМІНУ АДРЕСИ 30 КОП.
(При зміні неодмінно прикладати стару адресу).

Авторі рукописів повинні подавати своє призвіще адресу. Редакція може скорочувати і змінати статті; більші статті, до друку негодящі, переховуються в редакції 3 місяці і висилаються авторам їх коштом, а дрібні замітки й дописи одразу знищуються. Рукописи, на яких не зазначені умови друку, вважаються безплатними.

З ПРИВОДУ надісланих до газети ВІРШІВ редакція не листується.

Просять авторів додержуватись правопису „Ради".

УМОВИ ДРУКУВАННЯ ОПОВІСТОК:

За рядок петіту попереду тексту, або за його місце, платиться по 20 коп.

За рядок петіту після тексту: за перший раз 20 коп., за другий—10 коп. Хто шукає заробітку, платить за оповістку в 3 рядки 10 коп. за раз, при умові друкування не менше 3-х раз.

На 5 місяців

з 1-го Августа і до кінця року газета **„РАДА"**

коштує **2** руб. **75** коп.

Дві великих срібних медалі на виставці у Ростові н/Д. у 1910 році одержали існуючі з 1891 року **„Южно-Русскіе" заводи** олії для палива, фабрика синьки для білизни та берлинської лазурі.

бв. **Ф. Г. ЗЕЙФЕРТА**

наступник Б. Р. Конарський. Київ, Татарська № 1 власний дім, тел. 25-37. Цінники даром. Потребит. і сельсько-господар. Т-вам особлива знижка. Потрібні статечні представники по всіх містах. 40-265-18

Громадська Комерційна Школа

яка заснована і содержується у Київі Т-вом поширення середньої комерційної освіти. З спільним навчанням. **Володимирська, 5. ТЕЛ. 2296. Права урядових шкіл.** Спільне навчання хлопців і дівчат. **Прийом прохань** від хлопців в усі класи (молодш., приготов—7) від дівчат в приготов. 1 та 2. Канцелярія відчинена по понеділках, середах і п'ятницях (крім свят) від 11 до 2 год. дня.

Крамниця „ЧАС" у Київі.

(Театральна площа 48, біля Городського театру).

НОВИНИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

Амічіс Е. Серце, книжка для дітей ц. 1 карб.
Аш Ш. Бог помсти, драма на 3 д. ц. 20 коп.
Грінченко Б. Байки, з портр. і малюнками ц. 35 к.
Грушевський М. Ілюстрована історія України ц. 2 карб. в роскішній оправі 2 карб. 60 к.
Грушевський М. Очеркъ исторіи Украинскаго народа изд. 3-е ц. 2 руб. 50 к.
Гольдоні К. Мірандоліна, ком. на 3 дії ц. 30 к.
Єфремов С. Історія Укр. письменства ц. 2 карб., в роскішній оправі 2 карб. 50 к.
Клиновецька З. Страви й напитки на Україні ц. 90 к. на кращому папері 1 карб. 30 к.
Кулижний А. Сельські товариства для продажу яець ц. 6 к.
Його-ж. Як впорядкувати хліборобське товариство? ц. 8 к.
І. Нечуй-Левицький. Повісті й оповідання том VII ц. 1 карб. 25 к.
Пахаревський Л. Пожовкле листя ц. 20 к.
Його-ж. Буденні оповідання ц. 40 к.
Пчілка О. Оповідання. Книжка 3-я ц. 20 к.
Плевако М. Життя та праця Б. Грінченка ц. 12 к.
Тарнограденський В. Барвінковий цвіт ц 25 к.
Українська хата, журнал. Книжка подвійна за травень і червень ц. 70 к.
Франко Ів. Батьківщина. Оповідання. ц. 40 к.
Шелухін С. Значіння рідної мови для народности і творчости ц. 10 к.

Артистичні листівки:
Репродукція малюнків А. Ждахи по 8 к., серія 10 шт. 70 к.
Репродукція малюнків Ф. Красицького по 10 к. Серія 8 шт. 80 к.
Репродукція малюнків С. Васильківського по 8 к.
Репродукція малюнків Галімського по 4 к.
Народня школа ім. Б. Грінченка у Львові ц. 3 к.

Великий вибір українських книжок. Всі замовлення на провінцію відсилаються з першою почтою. Можна і з накладною платою. 546

ДИРЕКЦІЯ Львівського Українського ТЕАТРУ у Львові потрібує для своєї трупи 1 **любовника з голосом баритоновим чи теноровим.** Платня відповідно згоди; зголошення посилати: Австрія, Галичина, г. Львів, Ринок ч. 10. Львівський Український народній театр „Руської Бесіди" під дирекц. **ЙОСИПА СТАДНИКА.** 5-550-3

Крамниця „ЧАС" у Київі.

(Театральна площа № 48, біля Городського театру).

Має за честь повідомити своїх ш.ш. покупців, що цими днями одержано новий запас **українських гончарських виробів. Ціни недорогі.**

Барельефи Шевченка мосяжкові по 40 коп., 2-551-2
„ „ **роботи сницаря Білоскурського** по 80 к. і 1 карб.

І-ша ЗУБНА лікарня. ПРИ ЛІКАРНІ
Прорізна 10. ХИРУРГ.

Д-р Черняк В. Житомір., 16. Прийом 9—12 та 5—8, жінки 1—2. Пранці (сіф.), вен., мочепол. (спец. гоїння звужень), пол. розст. Усі спец. методи гоїння. Є ліжка в окр. покоях. 322-367

В МЕЛІТОПОЛІ

продається „РАДА" окремими №№ в кіоскові „ПРОСВІТА".

Повні **комплекти** українського журнала

Нова громада

За рік 1906. (12 книжок).

Продаються по 3 р. 50 к.

З пересилкою.

Київ, Українська книгарня Безаківська № 8.

рок.-366-41

Пам'яти Ганни Барвінок.

Одійшла од нас Ганна Барвінок... Ще одна дорога могилка. Скільки їх виросло на нашій ниві за оці три роки! За такий короткий час ми понесли стільки болючих утрат, що, здається, нерви притупилися й звістка про нову утрату не в силі вже так порушити нашого чуття й уяви. До всього звикає людина... Але смерть Ганни Барвінок порушує особливі струни душі: порвався останній живий звязок наш з тією славною порою нашого відродження, яка вибликує невмірущим сяйвом імен Шевченка-Куліша-Костомарова.

Олександра Михайловна Кулішева пережила не тільки усіх своїх сучасників, але й чимало таких діячів, що годилися б їй у сини або унуки. Подумати тільки: оця старенька бабуся, що попрощалась з світом у рідній своїй Борзенщині, була дружиною Куліша і Шевченко був у неї боярином на весіллі і кирило-мефодіївці, „основ'яне"—були її близькими знайомими, вона жила в атмосфері їхніх задумів і планів, сама брала участь в їхній роботі. І переживши де кого з них на півстоліття, дождавшися цілком одмінних часів, вона не покладала рук, не одпочивала після довгої й трудної путі, не замикалась у сфері споминів про колишнє, але близько входила в сучасне життя, як свідома громадянка, одгукувалась на його радощі й горе. Одкривали пам'ятник Котляревського, і вона була на тому святі, прикрашуючи собою той цвіт українського громадянства, що зібрався на першому прилюдному національному святі нашому. Почався рух за українськими кафедрами в 1906 році,—і один з перших наспів її лист, де вона озвалася за себе й „за Куліша", прилучаючись до бажання всього громадянства українського.

Вірна пам'яти своєї великої дружини, вона з побожністю, з піетизмом збірає й зберігає духовну спадщину Куліша, дбаючи про те, щоб зробити її приступною для громадянства. Ми страшенно байдужі до пам'яти своїх славних діячів і мало цікавлячись їхнею долею за життя, скоро забуваємо після їх смерти. От приклад—Куліш. Помер він року 1897, погасла могуча духовна сила, змарнована лихоліттям, невикористана як слід, закинута десь на глухому хуторі, майже без звязків з широкою громадою. Так заїде хтось колись до його на хутір, нагадає людям при нагоді, що в Куліша—сила написаного „матеріялу", і знов мовчання,—нема нікому до того діла. А він не марнував часу: ділив його між плугом і кабінетною працею, збагачуючи скарбницю нашого слова дорогоцінними утворами. Але не мав надії бачити те за життя надрукованим, і свідомо працював для грядучих поколінь, не знаючи, як скоро прийде слушний час. І хто зна, щоб сталося з спадщиною його духа, чи не лежала б вона довгі роки мертвим статком, як лежали та ще й досі лежать праці инших діячів, як би не ота дбайлива рука Вірної Дружини.

Вона допильнувала, вона зберегла все те, як святощі. Зоставшися самотою на цьому бідному світі, поклала собі Олександра Михайловна метою життя видати усе, що полишилося по Кулішеві. І, як уміла, на протязі 14 років виконувала своє завдання. Мало знаючи нових людей, нові стосунки, клопоталася, писала довгі й часті листи, оберталася до тих, до других, не завжди потрапляла щасливо, але встигла опублікувати значну частину писань свого чоловіка. Так або инакше, твори Кулішеві стають відомі широкій громаді, роблять і робитимуть своє діло. І це безперечна заслуга небіжчиці.

Одного, на великий жаль, не зробила чи не встигла зробити: Скільки береглося в її пам'яті спогадів! була живою літописею нашого національного життя за цілих пів-століття з часу кирило-мефодіївського братства, але запізно взялася до списання своїх споминів. Так як і більшість наших старих діячів, що таким чином залишає молоде покоління без живої історії минулих часів, без знання того, що і як робили батьки й діди. Олександра Михайловна тільки недавно взялася за мемуари і дала ряд нарисів (в „Україн. Хаті") про перші часи знайомости своєї з Кулішем. Написала дуже мало, а все багатство спогадів про старі часи й старих діячів унесла з собою...

„Ганна Барвінок"—заслужене ім'я в українському письменстві. З 1860 року забренів її голос в літературному хорі, одразу взявши певний тон художнього малювання народнього життя. З того часу частенько лунає ім'я Ганни Барвінок в нашій літературі. Пише в „Основі". Посилає оповідання до Галичини. За часів лихоліття нашого слова з'являються твори Ганни Барвінок у „Київській Старині", в російській одежі з українськими тільки розмовами. І коли в 1902 році покійний Грінченко вперше зробив обрахунок її літературного доробку, то виявився показний том, котрому прибрано влучне ім'я „З народніх уст". Справді, більша частина кількох десятків оповідань, що цей том складають, робить враження етнографичних записів. Вагаємось признати, чи це догана письменниці, чи похвала. Схиляємось до останнього, бо думаємо, що так вірно схопити те, що каже сам народ за себе, як він показує свою душу, свій внутрішній світ,—може тільки сам художник-психолог, що вміє прислухатись чулим вухом до мови народу й подати тую мову в мистецькій оправі художньої форми. Але есть поміж оповіданнями Ганни Барвінок такі, що високо підіймаються по-над рівнем „етнографії", як, напр., „Русалка", яку сміливо поставити можна серед кращих оповідань з народнього життя в нашій літературі.

О. М. Кулішева (Ганна Барвінок).
(† 23 іюля 1911 р.)

Грінченко назвав Ганну Барвінок „поетом жіночого горя". Цим зазначив він дуже влучно зміст і характер її творчости. Українська жінка-селянка, якій, опріч загального тяжкого стану соціяльно-економичних відносин, доводиться нести важкий тягар життя родинного, знайшла в Ганні Барвінок чулого співця своєї недолі. Не страдниця-покритка, не покинута або одурена дівчина, як у Шевченка, але звичайна сельська молодиця, з її буденим лихом—фігура, яка найменше одмінилася з протягом часу в народньому житті,—ото улюблена, звичайна постать в творах письменниці. Варіяції цієї постаті дають художню галерею жіночих типів українського села. Виступивши на літературне поле слише одночасно з Марком-Вовчком, зазнавши її літературного впливу, Ганна-Барвінок зуміла знайти свою власну мову, власні фарби для малювання своїх героїв. І раз зайнявши певне місце на літературній ниві, зосталася вірна йому до кінця. Мінялися літературні напрямки й течії, запановували нові мотиви, а Ганна Барвінок зосталась вірною своїм сюжетам, своїм типам, своїй старій манері писання. Зустрічаючи її твір на сторінках сучасних журналів, отримувалося таке враження, як і од особистої зустрічі з авторкою, коли доводилось бачити її в гурті людей нового часу: наче воскресала перед очима сторінка колишнього життя, наче промайнула тінь з часів, що давно належать до історії.

Перебіраючи у споминах (в VI кн. „Укр. Хати") дорогі постаті минулого, небіжчиця висловлює зворушуючу думку, що скоро побачиться з ними, що скоро „піде до своїх". Передчуття оте справдилось швидче, як усі сподівалися. 27 іюля збиралася Олександра Михайловна справляти традиційні поминки своєї дружини, в день св. Пантелеймона. Заздалегідь готувалися до цього дня серед місцевого українського громадянства. Наступає цей день і поруч з могилою славного Ратая ниви української виростає могила його Вірної Дружини. Остання живе кільце історичного ланцюгу порвалося...

Д. Дорошенко.

Українська справа на конгресі рас.

Цими днями закінчився в Лондоні 4-дневний конгрес рас, упорядкований заходами лондонського університету. Метою конгресу було зближення і взаємне пізнання рас всього світу. І справді, на конгресі було репрезентованих кількадесять держав цілого світа і майже всі народи і раси мали на ньому представників. Були офіціяльні заступники держав: від Австрії був представником проф. Лямаш і бар. Пленер, Угорщини гр. Апоній і д-р Барцевич, Росії проф. І. Утінніков і царьгородський посол М. Цариков, а крім цього прибули в Росії Хомяков, бувший президент Думи, проф. Анучін, Ал. Ющенко, М. Соболь, І. Новіков, проф. Казанський. Між участниками конгресу були крім офіціяльних представників держав також в приватнім характері численні міністри, дипломати, високі церковні достойники, політики і учені, головно професори міжнародного права. Були представники зо всіх частей світа, з Індії, Персії, східної Азії. Крім китайців і японців був навіть один індіянин, скілька негрів, загалом конгрес навіть своїм зверхнім виглядом відразу вказував на своє інтернаціональне значіння.

До президії конгресу вибрано лордів Вардана і Бальфура, а крім них скілька визначніших участників з поза Англії. Перший день конгресу відкрив проф. Браендранат Сеаль з Калькутти рефератом про мету і значіння конгресу, що має почати велике діло зрівняння народів, щоб не було пануючих і поневолених народів. По цім рефераті вивязалася дискусія, в який м. и. брав голос проф. Люшав з Берліна, вказуючи на боротьбу рас, як на елемент поступу культури. Відчитів заявлено до 100 на такі теми: 1) раси і народи, 2) мирові відносини між народами, що стоять на ріжних степенях одної цивілізації, або відмінних цивілізацій, 3) економічні

прояви, що лучать або розлучують народи, 4) загальні умови поступу, 5) стан і вразливість публичної думки на конфікти між народами, 6) спосіб заохотити до порозуміння між народами. Всі реферати вийшли друком в окремій книзі, котру участникам конгресу роздавано для полекшення дискусії.

Де-котрі нації, котрим особливо треба було заінтересувати своєю справою участників конгресу, видали окремі брошури про себе. Тут належить згадати французьку брошуру Литовців п. з. „Memoire sur la Nation Lithuanienne, presente par I. Gabrys au premier congres des races á Londres".

На конгресі був репрезентований також український народ, від котрого імени виступив посол проф. д-р Ол. Колесса, запрошений на конгрес його упорядчиками. Проф. Колессі належить подяка за те, що поробив заходи задля запрошення і скористав з нього не тільки тим, що поїхав, але що також всів виголосити реферат про українську справу. Безпосередньої практичної користи для нашої справи участь і реферат українського представника на подібнім конгресі не може мати, алеж і сам конгрес про себе такого значіння не має, але для популярізації справи значіння велике. В тім самім лежить також значіння нашої участи в подібних міжнародніх конгресах: українська справа не є „льокальною", або як хотять Поляки „внутрішньою" справою якихось кругів або інтересів, але вяжеться найтісніше з питаннями міжнародного мира і братерства і тому наш обовязок використати з кождої нагоди, щоб ознайомлювати з нею як найширші европейські і світові кола.

Реферат українського представника (прочитаний по німецьки, як і більшість рефератів) з огляду на численність рефератів і короткий час тревання конгресу мусів тревати коротко і обмежитися до найважніших дат. Референт вказав на ролю України, як посередника між культурою Сходу і Заходу, на значіння української культури в духовнім розвитку Росії і на теперішне становище українського народу. Учасники конгресу вислухали реферат дуже уважно і живо заінтересувалися українською справою. По рефераті д-р Колесса мусів давати ще численні пояснення, обговорювати поодинокі моменти українського питання і т. п. Видко було, що українська справа викликала серед конгресовців живий інтерес, котрий очевидно зростатиме, коли наші люде, покликані до цього, будуть старатися не дати йому загинути, але будуть його піддержувати і зміцнювати. („Діло").

Педагогичні курси губернського земства.

(*Лист з Харькова*).

Відчити „початків народнього господарства" проф. Анциферова та з методіки природознавства учителя реальної школи Кнічера не зацікавили слухачів. На цих лекціях можна було помітити $^1/_3$, а то $^1/_4$ усіх слухачів. Як було чути, перші виклади здалися слухачам досить сухими. І справді, вони були якісь абстрактні, не пристосовані до життя. В такому вигляді вони придатні для університету, ці ж слухачі більш вимагають такого знаття, щоб уводило їх в коло найближчого життя й давало відповідь на його питання; тут треба більш публіцистики, а тоді вже науки, яка б ті малюнки громадського життя в'язала в певний лад та освітлювала стежки, щоб у тому ладові розглянуться і куди прямувати. Але, звісно, сучасні курси і в голову не кладуть собі таке завдання. Як же так, то шкода й праці. До цього треба зауважити, що більшість слухачів на шкільній лаві не призвичаїлися до питань і наук громадських, а обставини їхнього учителювання ще далі одсувають їх од громадського життя з його злиднями та вимогами. Таким чином, потребу в розв'язанні громадських питань почуває тільки невелика купка учителів. В анкеті, що роздавалася торік на курсах, „политичної економії" вимагали лиш 24 особи, тоді як всіх карток було подано 122, на курсах ж було торік більше 600 слухачів.

Байдуже відносилися слухачі й до методіки природознавства, до зоології, анатомії, *бо ці ж науки не викладаються в народній школі* (!). А головним чином тут річ у тому, що дрібні відомости з оцих наук, які викладаються на курсах, більшости вже відомі з шкільної лави. Инша річ, як би було зачеплено якісь проблеми, теорії, як от дарвінізм, теорія походження світу, живих створінь й т. и. Але до цього рівня знову не сягають наші курси. Тут усе таке ж дрібне, сіре, як сіре сучасне життя й його сучасні керовничі, всі оці октябристи націоналисти, як одноманітно-сірі сучасні земці. Страшенно заклопотані вони тепер народньою освітою, великі заходи, чималі втрати, а насправжки—дрібнота, мізерія; руху, життя, захвату нема. Нічим иншим, як цією боязкістю сміливого учинку, сміливої думки можна пояснити уникання ними таких питаннів, як українська школа, наука українознавства, питання об'єднання учителів і т. ин.

З цього загального рівня виткнулися через свій цікавий зміст виклади з історії російського письменства, але й там проф. Кадлубовський мусів спинитися на 60-роках минулого століття. Слухачі вимагали ще од нього хоч коротенького викладу про українське письменство. Цілком визнаючи таке письменство й слушність їхніх бажаннів, він одверто визнав себе недосвідченим в ньому та і брак часу не дозволяв йому на це. Тільки оповідаючи про Гоголя, він досить докладно спинився на старих українських драматичних творах. На запитання про Шевченка він визнав його з кафедри національним геніем, з поезією якого слід заознайомитись кожному москалеві, бо вона має велике громадське значіння.

Виклади з методіки русскої мови д. Фльорова були зовсім звичайні, як і зразки навчання, показані їм. Дуже добрий й докладний був його перший виклад про рідну мову й її значіння. Але на запит, яку-ж мову тут треба вважати за рідну, про значіння якої саме мови він промовляв, викладач ухилився відповідати.

Не вдалися зразки навчання і д. Кнічерові з природознавства і вже після першої спроби він залишив їх.

Тільки д. Фльоров, солоденько ростягаючи їх, допровадив до кінця, хоч слухачів на їх що-разу помітно меншало.

Дрібнота науки, брак більших питаннів, брак чогось гуртового, що сполучало-б слухачів та підносило їхню цікавість, швидко пов'язлив їх. Вони почували себе мляво. Цікавість підупала; накидалися на прогулянки (на паровозобудівельний завод, на—гуту), але й звідти повертались не задовольнені. Тоді витиналися гулянки, розривки ради, садки, театри, у хлопців—карти, у дівчат—упадання за викладачами. Це упадання стало прямо болістю.

Коли викладач з'являвся на квартирі учительок, щоб відповісти на запитання, зроблені йому після викладів (це звалося „собеседованіе". Наче з сектантами якими!), його чекали квітки, віяло, ласощі, овочій... овації, овації при стрічанні, а найбільше при розставанні. Виходили на вулицю, чекали, поки сяде в трамвай і тоді знов вітали оплесками.

А як викладач кінчав свій виклад? О, тут уже сила квіток, по три-чотирі „букети" підносили, а керовничому курсів д. Фльорову цілий кошик з квіток; потім промови, подяки, стискання рук, а то й цілування! Викладачі пішли за молоддю. Претестів не було, навпаки, тут ніби наввипередки змагалися, од букетів до кошиків дійшли; що більш квіток та вітання, то й солодча промова у відповідь. Викладачі проказували виклади з кону (це-ж в Народньому Домі) і мабуть де-які почали почувати себе артистами.

А до їх ще після того спішили „за лаштунки", де були у де-кого комірки, наче в артистів „уборні" (та то-ж і були „уборні" Народного Дому), і там ще тепліше вітали їх вже окремі особи. Культ науки перешився на культ... залицяння... звичайно не для всіх викладачів, а тільки де-яких, більш вдатних, більш щасливих.

Культ залицяння діймов вищої крапки на закритті курсів: сила промов з того й другого боку, сила квіток, у багатьох бутон'єрки попришпилювані завбільшки з цілі букети; одному товаришу, що був старшиною над старостами, подарували приладдя до письма, одній учительці—чайний посуд.

На кон громадського життя, здається, вже виносилося щось приватне, хатне і прикро вражало людей сторонніх тим хатнім відносинам. Якоюсь буфонадою лунали на цьому святі неправдиві, улесливі промови про „красавицу Россію", яку мусить збудити народній учитель, про хлопчака, що мусить вийти з народньої школи „творцомъ національныхъ цѣнностей", про щирі, міцні звязки поміж керовничими курсів і слухачами, які так тяжко, так не хочеться рвати розставанням.

Поруч з цими облесливими словами, що не зачіпали ні почуття, ні думки, а говорилися для звичайности, усих вразило правдиве слово учителя А—ка. Короткими, гострими рисами він намалював становище народньої освіти, народнього учителя, народньої школи і в мент вернув усих до життя і його правди. Той, що повинен збудити „красавицу Россію", мусить хилитися перед земським, попом, урядником! Од цих і до цих, а далі—зась!—от його межа. „Народня" школа нехтує навіть мовою народу, серед якого стоїть і працює, кидає ніби світло! Темнота, забобони, дикунство навкруги неї—от становище народньої освіти!

Гіркі сльози примусили де-кого покинути залю під час цієї промови. Другі оплесками вітали гостру правду щирих слів промовця. І для всіх незасліплених було ясно, де правда життя, а де пишні вислови для потіхи себе й тих, ким вони керують.

Уникаючи дражливих питань, обминаючи з боязкости те, що слухачів цікавить, їх заведено на шлях порожньої балаканини, яка вимагає згодом чогось надзвичайного для ефекта, для розривки. І з дешевенькими ефектами не забарилися. Але тверезе життя, справжня наука, потреби громадського життя вимагають чогось иншого, менш показного, але більш щирого, що більш відповідає становищу нашого люду і злиденному становищу освітньої справи взагалі і на Україні з'осібна. *Отже треба піднятися до пізнання і до визнання такою становища і тих потреб. Тоді становище курсів буде певне і певна мета їх.*

Д. Пісочинець.

ПО РОСІЇ.

— **Державні прибутки.** Минуле півріччя, як пише „Г. М." дало дивовижну картину поступлення державних прибутків. По роспису майбутніх прибутків, вони були зменшені на 70 милійонів проти минулого року, бо після двох урожаїв звичайно треба було робити підрахунки з осторогою на випадок неурожаю. Дійсність виявила, що ця осторога була зайва: поступлення за 6 місяців заповнили не тільки зменшення цифри на 70 милійонів, але дали й перевищення проти дійсного прибутку минулого року на 180 милійонів. Поступлення набувають головним чином по прибуткам залізниць і гербовому збору. Помітно зменшення прибутків з напитків.

— **Національний циркуляр.** „Рѣчь" наводить секретний циркуляр управління Миколаївської залізної дороги начальникам служб і одділів. Нагадавши в ньому перший циркуляр про те, щоб на службу приймати тільки особ російського походження, новий циркуляр пише: тепер виявилося, що перший циркуляр не виконується з належною суворістю, бо ще й тепер на службу Миколаївської залізниці приймають особ неросійського походження без дозволу на те начальника дороги; що особ не російського походження повідомляють одкрито, що їх не приймають на службу через циркуляр начальника доріг, а це треба вважати за подвійну „безтактность" як відносно цих особ, так і виконання цілком секретного циркуляра начальника дороги; знайшлися навіть такі начальники, які увільняють служащих не російського походження, яких вони сами перед цим прийняли на службу, посилаючись на циркуляр. Цим циркуляром найсуворіше наказують виконувати „точно" наведений циркуляр; не дозволять собі покликатись на цілком секретний циркуляр д. начальника дороги, або неіснуюче роспорядження д. міністра доріг, як це зробив один з місцевих начальників. Ні в якому разі не дозволяти собі увільняти вже призначених служащих неросійського походження без дозволу на це начальника дороги. Попережаю, що всяке ухиляння од цього циркуляра примусить мене накласти на винуватого найтяжчу кару.

— **По вищих школах.** На початку цього року правління сельско-господарських курсів прохало міністерство хліборобства взяти курси під завідування казни. Одначе правління мусило одмовитися од свого прохання, бо разом з затвердженням уставу і програми міністром, курси позбулися б автономії, яка надає курсам права вибірати свою адміністрацію з своїх. У власному маєткові курсів в лужському повіті тепер одбуваються практичні заняття курсистів, яких є 190 слухачів і 60 слухачок. В цьому році буде прийнято на курси 350 душ. Прохань подано поки що 250. (Р. В.).

— **„Побори з земських вчителів".** Московська повітова земська управа звернулася допіру до губернатора з проханням клопотатися перед міністром народньої освіти про увільнення учителів московського повітового земства од обов'язкової участи в міністерській пенсіонній касі народніх учителів і вчительок і про повертання московському повітовому земству всіх зроблених вичотів в цю касу з призначених земству „пособій" на заведення в московському повіті вселюдної освіти. Земські вчителі рахуються безпремінними участниками земської емерітальної каси всіх взагалі служащих і через те участь іще і в міністерській касі з'являється для них цілком зайвим тягарем.

— **Самогубство священика.** В Москві, в клініці психоневрологичного інституту, покінчив самогубством священик Антонніков. Цей священик на старість підпав під сувору кару з боку епископа Паладія за те, що повінчав по підробленим документам молодих. Після резолюції епископа о. Антонніков заслаб на нерви і поїхав лічитися до Петербурга. Його помістили в психоневрологичний інститут. Тут він і наклав на себе руки. В цій справі роблять дознання. Цими днями її будуть розглядати в синоді. (Г. М.).

— **Всякі звістки.** По закінченні робот по реформі духовних шкіл синод почне вироблювати питання про реорганізацію церковної парафії. В першу чергу розглядатимуть законопроект, внесений в Державну Думу обер-прокурором Лук'яновим.

— Міністр народньої освіти заборонив ректорові московського університету приймати в число вільних слухачів тих особ, що скінчили в цьому році приватні школи. (Р. У.).

— Міністерство внутрішніх справ звернулося до городських управлінь і земств з запитанням, які є в їх місцевостях пам'ятники 1812 року, в якому становищі вони та чи дорого обійдеться їх відновлення?

— Є відомости, що в Росії тепер до 70.000 студентів. Один студент припадає на 2.000 душ. Найбільше їх в петербурзькому університеті: до 10.000.

Маленький фельєтон.

„Роспни його!"

Як виявилося, вибори до західного земства не справдили сподіванок ідеологів нової, нечуваної ще навіть у Росії, виборчої сістеми.

І „Кіевлянинъ", як найзаввятіший з тих ідеологів, ще й тепер скавчить і зализує свіжі вразки.

Це одначе не заважає йому „реагувати" на події сучасного життя.

Окутаний політикою заспокоєння російський громадянин ані дихне, і тільки подекуди безугавний робітник іще гукне: пробі! од „переполненія чувствъ" або од „благоденствія".

Гукне, а „Кіевлянинъ" уже й чує і, як той Ноздрьов, закриваючи однією рукою покошланий після виборів до земства бурець, другою махає в повітрі й галасує: „Ще дихає! Роспни його!!!"

Керуючись міркуваннями вищого порядку, міністр освіти визволив слухачок жіночого медичного інституту од діла, котрого вони, мовляло „Освѣдом. Бюро", не хотіли робити.

Ну й нехай би... Здається, тільки пожуритись над таким фактом треба.

Дак ні-ж: „Нов. Времени" цього замало. З прозорливістю, пристойною хіба тільки сологубовському Передонову, воно доміркувалося до того, що вигнанкам і взагалі надалі треба заборонити медичну практику, бо вони, бач, „вигоюючи буржуа, генерала або бюрократа, яко партійні робітниці, керуватимуться сторонніми темними наказами".

Се-б-то труїтимуть їх, чи як?..

Хто звик до всього темного, тому тільки темне й увижається.

І напів-офіціозне простирадло, маючи на чолі своєї гидотної діяльности Юду-Меньшикова й старого хамелеона Суворина, на всю горлату пельку вигукує:

— „Роспни!!!"

Не відстає, звичайно, од своїх однодумців і орган курського зубра, Маркова-Валяя.

Запянившись, як його патрон, коли валяє, було, якусь антижидівську філіпику в Державній Думі, цей, даруйте на слові, орган починає вже навіть замелюватись.

Дотеревенитись у наші часи, напр., до вимагання дозволу продавати зброю всім, хто тільки захоче, це вже треба бути або дитиною, або мати на увазі якусь заховану людожерну мету.

В тім, що іменно тут заховано жадобу крови, переконує вимагання газети продавати зброю тільки „желающимъ русскимъ" (читай: „истинно-русскимъ").

Та цього замало. Газета, видимо, передчуває, що „по примѣру прошлыхъ лѣтъ" істинно-русскі маладці „діла" не зроблять, а зброю любісінько проп'ють. Тому радить урядові, замість „мечтаній о мирной идиллiи" завести знов военно-полеві суди.

А як же:—

— „Роспни його"!..

А кого, то вже й сама гаразд не тямить.

А от одеська „Русская Рѣчь", орган глобачевських резинщиків, ця тямить.

Досі ми думали, що ген. Толмачов має всю „полноту власти"; що, маючи таких підручних, як Магомет-Алі, Глобачов та Коновніцин, він винищив усіх пацюків; що не то що експропріятором, а навіть духом його в Одесі не тхне.

„Мѣропріятія" проти пацюків, яко носителів чуми, були настільки старанні, що сердешний одеський обивательаж стогнав під тягарем їх.

Отже „Русской Рѣчи" цих „мѣропріятій" замало. Бачучи, що й експропріятор і чума любісінько собі живуть поруч з „полнотою власти й „мѣропріятіями", чорна газета аж не стямиться та галасує, вимагаючи „военнаго положенія".

Всі ми знаємо, на кому воно найбільш окошиться, кому найбільш дошкулить.

Чи видохнуть від нього пацюки, чи накиває з Одеси п'ятами експропріятор, то ще питання, а що обивателеві достанеться, то це факт.

Та хіба „Русской Рѣчи" шкода обивателя! Аби їй добре було вештатись у каламутній воді, а то вона ладна вигукувати:

— „Роспни його"!..

А от „Русское Знамя", дак це вже побачило небезпеку... в дітях: не в студентах, не в курсистках, а в... потішних!..

„Особливо охоче вчаться муштрі,—каже воно,—діти инородців—поляків, литвинів і німців, і ми власними руками готуємо собі ворогів".

Ну, дак за чим діло стало? Хіба так важко управитись із цим дрібним ворогом?

— „Р-р-роспни його"!!!

Провінціал.

ПО УКРАІНІ.

У КИЇВІ.

— **Похорон О. М. Кулішової (Ганни Барвінок).** На похорон померлої в Борзні української письменниці Олександри Михайлівни Кулішевої редакція „Ради" послала своїм представником М. Вороного.

Київський Український Клуб послав телеграму з висловом спочуття.

Чимало телеграм послано з Київа од окремих людей.

— **Конфіската.** Вчора з наказу тимчасового комітету в справах друку наложено арешт на книжку Г. Коваленка-Коломацького (Гр. Сьогобочний) „З часів поривів і надій". Поліція усе видання забрала у друкарні П. Барського. Арешт наложено на підставі п. 5, ст. 129 Угол. Улож.

— **Пішки з Львова в Київ.** Де-кілька днів тому в Київ прибули з Львова пішки студенти львівського університета Дашкевич, Чмола і учитель гімназії Терлецький. Обдивившись все в Київі, вчора вони виїхали пароходом на могилу Т. Г. Шевченка. З Канева екскурсанти їдуть пароходом в Катеринослав, а звідтіля пішки в Пол. таву й Харьків. Потім екскурсанти хотять побувати в Криму, а тоді, коли роспочнеться вчення, вернутись додому.

— **Священик про Шевченка.** Канцелярія генерал-губернатора переслала городському голові підписний лист об'єднаного комітета по збудуванню пам'ятника Т. Г. Шевченкові в Київі, повернутий священиком села Волковинець Полікарпом Дулинським. На листі о. Дулинський написав таке: „Т. Шевченко нічим особливим в російській літературі не виділився. Нічого він не написав геніяльного і ідеального, щоб могло направлять ум і двигать душу людини до прекрасного і доброго, щоб йому ставить пам'ятник в Київі—матері русских городів. Шевченко був тільки стіхотворець. А ще він був українофіл мазепинець, ворог об'єднаної Росії, а приятель з теперішніми його почитателями поляків, німців і жидів, що завели українофільство на шкоду Росії, і бажаючих її загибелі.

Буде з Шевченка і надмогильного пам'ятника в Каневі. А варт би подумати перше про пам'ятник достойному російському письменникові Гоголеві та протоієреві Іванові Наумовичу, захистникові і страдальцеві за многострадальний русский народ. Радив підписатись на пам'ятник Шевченкові учителеві волковинецької 2-х класової міністерської школи і моїм парафіянам, але вони одмовились з такими ж думками, почуваннями і політичними поглядами на цю справу, як і у мене".

Гарні думки, почування і політичні погляди у о. Дулинського, його парафіян і учителя волковинецької 2-х класової міністерської школи, що й казать, тільки свій „отвѣтъ" треба було послать через консісторію, може б тоді було й возмездіе за все це.

— **В комерційному інституті.** Зважаючи на августовські свята, всі переводні екзамени в інституті перенесено на сентябрь. Директор інститута проф. Довнар-Запольський виїхав в Новгород на археологичний з'їзд. Його заміщає інж. Кобецький. Останніми днями помітно наплив прохань од охочих поступити.

— **Незадоволення прохання київського земства.** Головне управління по справам місцевого господарства не задовольнило прохання губернського земського комітету про асігнування 9000 карб. на будівлю нового будинку волошсько-мекеринецької школи і 3,700 карб. на купівлю землі у крестьянського банка в с. Босовці, звенигородського повіту (26 десятин), під агрономичний пункт. Мотивом управління виставило те, що це має бути передано будучому земству.

— **Представник у київську губ. земську управу від духовенства.** Київська духовна консісторія сповістила київську губ. земську управу, що представником від духовенства в управу буде протоієрей Клімент Чемена. К. Фоменка увільнено від представництва по проханню.

— **Льготний тариф.** З приводу одкриття в сентябрі цього року в Белгороді, курської губ., мощів св. Іосафа, міністерство доріг, по проханню курського губернатора, дозволило льготний тариф для приїзду на ці свята богомольців. Як сповіщають управління південно зах. зал. дороги, льготний таріф для богомольців буде до 15 ноября.

— **Буйство союзників.** Учора вночі місцеві союзники счинили на Трьохсвятительській вул. новий заколот. Головним учасником був Микола Павлович, який цього місяця попадав в руки поліції вже п'ять раз. Коло 11 год. ночі, 24 іюля, з Володимирської горки вертався син чиновника Еременко і служащий при політехнікумі А. Гребенніков. На зустріч їм ішов член „союза русскаго народа", „союза учащейся молодежи" і „Дхвухглавого Орла" М. Павлович та союзник Гр. Кравченко. Біля д. № 7, Кравченко спинив Гребеннікова, назвав його ренегатом і перебіжчиком і почав докоряти його за зраду „Дзухглавому Орлу". Гребенніков відповів теж лайкою. Почалась сварка підчас якої Кравченко вийняв револьвера, а Павлович з резіною почав наступати на супротивників. Кравченко вистрілив та не попав у Гребеннікова. Тоді Павлович видер у Кравченка револьвер і прицілившись вистрілив на Гребеннікова. Пуля пролетіла мимо, а Гребенніков схопив Павловича за груди—почалась бійка. На вистріли прибіг надзиратель Тітов і кілька городових. Кравченко і Павлович утікли. Гребеннікова арештовано і після протоколу випущено. Кравченка і Павловича арештувати не вдалося.

— **Велика пожежа.** В страховий одділ при київській губ. земській управі надійшла звістка, що у с. Мартиновичах, радомисльського повіту, вигоріло 80 дворів.

— **Непевне слабування.** В санітарно-лікарське бюро при київській губ. земській управі надійшло повідомлення, що у таращанському повіті у с.

Пятигорах зарегістровано неповне по холері слабування. За хворим селянином встановлено догляд.

З Київщини. В пам'ять скасування панщини. Наш кореспондент пише, що 17 іюля в містечку Германівці одбувсь сельський сход, на якому ухвалено збудувати народній дім в пам'ять скасування панщини. В цьому домові мають завести бібліотеку-читальню та чайну. Копію приговора послано на затвердження мировому посередникові 2 участка київського повіту.

З Волині. Спростування. В № 161 нашої газети „Рада" була звістка про пожежу в Радзивілові, де повідомлялось, що залізнична адміністрація не досить охоче бралась тушити пожежу; повідомлення це не зовсім правдиве: адміністрація пожежу тушила.

З Поділля. „Стрільці". В селі Шваченці, ямпольського повіту, недавно була така пригода. Пьяні „пани" після гулянки пішли стріляти качок. Один з цих охотників, почувши в очеретах якийсь згук, вистрелив і вбив глухонімого селянина Андрія Когута. Щоб заспокоїти осиротілу семью, охотник-пан давав 25 карб.

Пожежна дружина. В деревні Заставі, ушицького повіту, засновується селянська пожежна дружина. Район діяльности—села: Застави, Чаньків, Станиславівка, Ганнівка та містечко Дунаївці.

Підземний хід. По дорозі з Головчинського жіночого монастиря в село Горбаси, на правому березі Буга, есть місце, по якому, коли їдеш, то чутно гудіння, наче з порожньої бочки. Гудіння це чутно здалека. Гадають, що це гуде підземний хід. Туди поїхала наукова екскурсія: де-кілько офіцерів-артилеристів та члени товариства обслідування Волині.

З Чернігівщини. За яблуко. В селі Симонтівці, глинського повіту, місцевий власник саду Кардюков, зловивши хлопчика, що вкрав яблуко, убив його. Кардюкова заарештовано.

В штунду. В остерському повіті, на березі ріки Десни, пише наш кореспондент,—стоїть чимале село Дубешня. Скілько років тому селяне с. Дубешні добули дозвіл і поставили у себе церкву, але консісторія чогось не призначила їм пан-отця. Нарешті церква згоріла. Селяне з великими потратами обновили церкву знову, але пан-отця їм не дано і по сей день. Домагались селяне, щоб хоч до другої, сусідньої парахвії було приписано їхню церкву, та нічого з цього не вийшло. Цими днями селяне зійшлись на сход, де написали і подали в консісторію приговора, в якому рішуче заявляють, коли й надалі їм не призначать пан-отця—всі селяне перейдуть в штунду.

З Полтавщини. Бібліотеки. Полтавська повітова земська управа прохає у начальства дозволу одкрити чотирі народніх бібліотеки в школах земства—Березівській, Гоголівській, Жуківській та Федоровській.

Дикі промисли. Наш кореспондент з пирятинського повіту пише, що там селяне, на полях та лугах яких есть багато озер або пробігає річка, охотяться на диких качок. Охотяться так: роблять довгі вудки, на гачки чіпляють якої-небудь живности, що люблять дикі качки, і закидають в очерети та осоки, а сами ховаються за кущі. Тільки дика качка зажирує живність, охотник зараже тягне її до себе і в мішок. Качка тріпочеться, рветься; стомлена, закрівавлена попадає в руки охотника, який тут-же її і прикінчує.

Гріх тушити. У містечку Великі-Будищі під час бурі блискавка запалила хату. Сюда збіглись люде і не дозволили нікому тушити пожежі: „Коли Бог підпалив, то гріх тушити", —казали вони. Хата й повітка згоріли.

Урожай. З Дикавьки пишуть: В наших місцевостях урожай не вдався гарним; десятина пшениці дає 30—60 пудів, жито 50—70 пудів. Соломи багато, а зерна мало. Огородина гарна, а баштани невдалі.

Злива. Наш кореспондент пише: У селі Мелехах і сусідніх селах, що простяглися смугою по річках Мнові й Удаю, 21 іюля сильний дощ з грядом, якого не пам'ятають навіть старі люде, наробив багато шкоди: побив на плантаціях тютюн, на луках затопив, а то і зовсім позносив сіно, позаносив чимало дрібної худоби та геть чисто прибив до землі гречку, що оце саме цвіте.

Українська вистава. В містечку Шишаках, миргородського повіту, недавно була вистава—„Наймичка" Карпенко-Карого. Грали аматори. Це вже не перша вистава в м. Шишаках.

З Харьківщини. Вбивство двох селян. В газеті „Утро", що видається у Харькові, пишуть: Недавно в селі Одрадному, волчанського повіту, стражники,—осетини маєтку В. Дяченка, убили сина і батька Харченків. Діло було так. Увечері один селянський хлопчик, повертаючись з заробітків, йшов коло садка Дяченка і свиснув. Стражники за це почали його бити. Під цей час вертався з поля Харченко з сином, який став заступатися за хлопчика і спитав—за-що вони його бьють. Стражники за-це вистрелили і поранили Харченка—сина, який на другий день і помер. Батько знестямки крикнув: „Що ви робите?" Тоді стражники вистрелили і в нього і вбили на місці. Стражників заарештовано.

Після убитих лишилась сем'я з 10 уш. Семья дуже бідна.

З Катеринославщини. На курсах. Недавно в Катеринославі, як пишутьв „Дніпрових Хвилях", закінчились курси, улаштовані земством для народніх вчителів та вчительок. На цих курсах читав лекції по археології професор-українець Д. І. Еварницький.

При закінченні курсів вчителі щиро дякували д. Д. І. Еварницького за його науку й піднесли йому таку адресу: Вельмишановний Дмитре Івановичу! Вчителі і вчительки Катеринославських загально-освітних курсів щиро вітають Вас, великого дослідувача рідного краю, славу України, виказують Вам щиру подяку, що вивчили їх читати по рідних пам'ятках старовини, розуміти мову рідних могил, росиданих по просторі степів. Нарешті висловлюємо побажання довгого віку вельмишановному діячеві на користь рідного краю (далі йдуть підписи).

Виставки. Верхнедніпровське повітове земство улаштовує 4 виставки скотарства при сельсько-господарських товариствах малого району: 29 іюля в с. Вільних-Хуторах, 6 августа в с. Лиховці, 15 августа в с. Жовтому і 1 сентября в с. Веселих-Тернах. В допомогу на улаштування виставок, земство одержало од головного управління конно-заводства 400 карб. на грошові нагороди, 2 срібних, 3 бронзових медалі і 4 похвальних листи з і своїх коштів призначило: 2 срібних і 1 бронзову медаль.

Галичина.

Відгомін кровавих виборів в Дрогобичи. Слідча комісія окружного суду в Самборі, що складається з повітового судді д-ра Лопушанського і протоколянта Шавалука, урядує досі в Дрогобичі. Вже переслухано майже 1.500 свідків, а ще має бути кількасот переслухано. Слідство держать в великій тайні і про точні подробиці не можна довідатися. Слідство буде тревати ще коло 4 тижнів. З приводу цього слідства державна прокуратура в Самборі має велику працю і для того ні один чиновник в прокуратурі не дістав цього року одпуску на вакації.

Процес 101. Ц. к. суд краєвий карний у Львові розпочав вже доручувати письменне виготовлення засуду з 4 липня с. р. (ч. справи Vr. 1906/10) виданого на всіх українських студентів, обвинуваченых з приводу університетської події з 1 липня 1910 р. Проти того засуду заявила оборона як відомо від імени всіх засуджених скаргу, якої виготовленням займуться адвокати д-р Володимир Охримович і д-р Володимир Старосольський.

На біжучі теми.

Надзвичайна мораль.

„Гуманные вожди с. р. народа примѣняли для усмиренія неисправимыхъ іудейчиковъ резиновые хлысты. Больно и нравоучительно. „Резина—весьма остроумная штука".
„Земщина".

„Земщина" (*до Гамзея*):
Допий-же сину, горільчину!
Ось оселедчик, закуси.
А там візьмеш свою резину
І перцю жидові даси.

Гамзей:
Мамаша, добрая мамаша!
Як пить, то пить;
Як бить, то й бить,—
Бо це, як знаеш, звичка наша.
Допью й піду—рвав з пять трісну.
І ребра Юді пощитаю.

„Земщина":
Для жида, сину, це—корисно:
Я знаю.
О, ти у мене Едісон:
Ти вигадав за-для науки
Чудові штуки:
Погром, резину й макогон.
Морально,
Штучно, ідеально!
Працюеш тяжко, це я бачу;
Так жаль тебе! З жалю заплачу.

Гамзей:
Не плач мамаша, „пустяки",
Бо б'ю жидів я за-любви.

„Земщина":
Учи їх, синочку, учи!
Товчи їх, влюблений, товчи:
Колись спасибі скажуть Юди.

Гамзей:
Мовчи, мамаша, годі, буде
Мені читати пасторалі;
Давай резину, та кілків
Піду учити я жидків
Моралі!..

П. Михайлович.

Земські вибори.

Недавно одбулися вибори земських гласних од руської курії по *радомиському повіту*. Вибрано в гласні од повноцензовиків: члена Державної Думи професора С. М. Богданова, А. І. Борисова, непремінного члена губернського по селянським справам присутствія П. М. Вакара, непремінного члена землеустроїтельної комісії Є. Н. Гарбарева, чиновника особливих доручінь при київському губернаторові К. П. Григоровича-Барського, Г. Г. Демяновського, чиновника Лукомського, інженера Миклухо-Маклая, непремінного члена повітової земської управи К. В. Молчановського, бувшого члена київської думи Ф. Н. Нікіфорова, гласного київської думи професора А. Д. Павловського, полковника Н. П. Скородинського, В. Г. Тальберга, генерала М. П. Фабріціуса, гласного київської думи Т. П. Шкидченка, Г. З. Кононученка-Чоповського, Ульського, князя І. П. Трубецького та А. Я. Герасимова. Од однопятників вибрано в гласні В. В. Літова, Кулаковського, од однодесятників—священика А. Л. Грищинського.

За предсідателя дубенської земської управи (на Волині) вибрано члена губернської управи Дедінцева, членами—бувших гласних проф. Романовського та Янковського.

На 30 іюля у Кременці призначено додаткові надзвичайні збори для вибору в губернські гласні представника од волостей по кременецькому повіту.

У васильківському повіті поміж новими гласними виникли суперечки з приводу виборів предсідателя повітової управи. Одна частина гласних стоїть за кандидатуру підполковника Камінського, а друга—за непремінного члена управи Мошкова. За кандидатуру Камінського агітують „васильківці", а кандидатуру Мошкова підтримують поміщики та „фастівці".

Перші надзвичайні земські збори у Проскурові не обійшлися без інціндентів. Предводитель дворянства пораяв зборам послати телеграму Иого Величности Цареві, щоб висловити вірнопідданчі почуття, й прем'єру П. А. Столипіну, щоб висловити подяку за заведення земства. Гласний, член Державної Ради граф Орловський од імени гласних поляків заявив, що поляки одмовляються прилучитися до телеграми Столипіну, бо така дяка єсть передчасна: закон про земство треба ще обмірковувати в палатах і, крім цього, він обмежує поляків і вони спочувати не можуть. Гласні поляки приєднались тільки до вірнопідданчої телеграми, підписати телеграму Столипіну зріклися. Мотивіровка занесена в протокол.

На цих же зборах було вибрано за предсідателя управи барона Майделя, членами поміщика Марковича, (націоналист), селянина Барана (правий) та доктора Полозова (поступовець).

„Новое Время" повідомляє, що в предсідателі подільської губернської земської управи провадять націоналисти теперішнього предсідателя Олександрова. Вибрання його вже забезпечене. В предсідателі волинської губернської управи—блок націоналистів і правих хоче вибрати луцького предводителя дворянства, Беляєва. Кадети стоять за теперішнього предсідателя Дверницького. Останнього підтримує адміністрація.

За кордоном.

Германія й Англія.

На відкриттю оксфордського університету военний міністр Холден сказав промову, в якій заявив, між иншим, що в Англії й Германії була спільна місія—цивилизувати світ. Як англійці, французи, росіяне, американці поважають одні одних, так само треба добитися, щоб було це й між англійцями й німцями. Але, коли б такі приятельські стосунки й встановились між англійцями та німцями, про самооборону не треба забувати. Свою промову Холден закінчив так: „немає в світі нічого більш бажаного, як те, щоб Англія й Германія навчились краще розуміти одна одну.

Албанська справа.

З Цетіньї повідомляють, що згоду з молісарами підписав тільки представник Турції. Ватажки албанців не квапляться підписувати й ждуть, хто перший з них підпише. Окрім того, ватажки хотять, щоб згоду було підписано з Чорногорією, яка ввесь час заступалась за албанців.

Турція й Болгарія.

Болгарський міністр-президент що-дня радиться в Софії з присутнім тут ватажком салоникських болгарів Шаповим. Цими днями Сарафов (міністр торгівлі) має зробити доклад в раді міністрів про торгівельну згоду між Турцією й Болгарією. Сарафов хоче порадити Турції зробити відповідні уступки, сподіваючись добитись цим згоди Турції на будівлю колії від адріатичної дороги до Журжева через Кюстенділь. Строк торговельної згоди кінчається 14 ноября. До цього часу сподіваються підписати нову торгівельну згоду. Переговори будуть вестись в Костянтинополі, бо Турція бажає скористуватись порадами англійця Крауффорда, спеціалиста в цій справі. Згоду буде підписано так, щоб наскільки можливо полегчити торгівельні зносини між пограничними турками й болгарами. Болгарський уряд хоче підчас переговорів вести себе наскільки можливо коректно, щоб запобігти всяких непорозумінь, які б могли б спинить переговори.

Саботаж у Франції.

Конгрес залізничих служащих ухвалив резолюцію, яка різко виступає проти залізничого саботажу. Меншість з 30 душ покинула перед голосуванням засідання. Не зважаючи на ухвалену резолюцію, замахи на катастрофи поїздів і досі не спинились.

Останні вісти.

(З газет та по телеграфу).

Похорон Ганни Барвінок.

БОРЗНА. **Ховатимуть покійну письменницю сьогодня, на Кулішевому хуторі, поруч з могилою Куліша.**

Завтра буде одправлено панахиду на обох могилах. (*Власн. кор.*).

Урожай.

ВОВЧАНСЬК. Закінчуються жнива. Урожай гарний. Овси й пшениці зернисті й високі. Часті дощі наробили шкоди лукам. По-над Дінцем пропало трави тисяч на 100. Хліба в деяких місцях теж полягли. Плата чоловікові 1 карб. 50 коп., жінці 80 коп. (*Власн. кор.*).

Потєшні.

ПЕТЕРБУРГ. Що-дня прибувають до Петербургу отряди потешних з ріжних місцевостей Росії. Височайший смотр їм одбудеться 30 іюля. (*Власн. кор.*).

Неврожай.

ОРЕНБУРГ. З усих кінців краю надходять відомости про великий неврожай. Серед населення поширюється цинга. Город повен безробітних. Адміністрація клопочеться про півтормилійонну позичку на купівлю хліба на насіння й харчі.

Всякі звістки.

ПЕТЕРБУРГ. Забастовка в порту не стихає. Бастує 13.000 душ.

Убитий товариш прокурора Скопинський був кандидатом в директори департамента поліції. Він дуже допоміг в розшукуванні кавказьких бойових дружин і вимагав для участників цих дружин смертної кари.

„Vos. Zeit." повідомляє, що варшавський одділ державного банка обмежив кредіт евреям комерсантам, поставивши їх цим в дуже скрутне становище.

По конях і худобі амурського козачого війська пішла пошесть сібірки. Що-дня дохне багато худоби.

ОДЕСА. Бактеріологично встановлено шостий за тиждень чумний випадок.

НОВОЧЕРКАСЬК. В районі станції Філоново на 50 верстов кругом пройшов проливний дощ. Позаливало й поруйнувало хати та инші будови. Людям доводилось рятуватись на покрівлях.

ВАРШАВА. Товариство „Awiata" почало готуватись до кругового польоту по Ц. Польському. Маршрут такий: Варшава, Лодзь, Петроков, Радом, Люблін, Седлець, Варшава. Довжина перельоту 600 верстов. Тепер оглядають дорогу, намічають місця остановок, пункти сігналізації і техничної допомоги.

ТИФЛІС. Военно-окружний суд присудив до смертної кари городового Лукашевича за те, що стріляв п'яний на околоточного.

СМОЛЕНСЬК. Адміністрація хлудовської мануфактури по телеграфу просить губернатора виселить забастовщиків - робітників з фабричних кватирь.

За кордоном.

Всякі звістки.

ПЕТЕРБУРГ. З Лондона повідомляють, що забастовка портових робітників не стихає. Робітники поставили такі ж домагання, як і петербурзькі портові робітники.

З Рима: Спростовуються чутки про хворобу папи.

З Відня: В Тиролі горять ліса. Тушити нема ніякої змоги. Шкоди на кілька милійонів.

З Цетінье: Почалась евакуація молісарів. Виступила перша партія з 500 душ з своїми ватажками на чолі. Зброї в їх не одібрано.

З Пекина: В Юннані почався заколот. Часто нападають на урядові інституції.

Література, наука, умілість і техніка.

= **„Дніпрові Хвилі"**, українська часопись. Вийшло в Катеринославі число 16—17 такого змісту: „Галицько-українські справи" М. Ж. „Школа повинна бути національна" (кінець) Ів. Нечуя-Левицького. „Сторінки історії освіти на Україні" Л. Жигмайла. „Прохання селянина" Петра Сурмана. „Селяне самі про себе" О. Г. З українського життя. Новини нашого письменства. Дописи. З Мануйлівської „Просвіти".

= **Нові праці М. В. Лисенка.** Користуючись коротким літнім „спочивком", наш невтомний працьовник на ниві рідного мистецтва М. В. Лисенко написав *три нових романси на слова О. Олеся*.

Окрім того М. В. Лисенко *переробив третій акт з опери „Енеїда"*, увівши в нього скілька співочих №№ для Ганни та веснянки—в старославянському стилю.

За цей же час написав М. В. Лисенко *сокільський марш* для військового оркестру спеціально на сокільське свито, що має відбутися в Галичині у вересні.

= **„Бесіди про часи козацькі".** У Чернівцях, на Буковині, як сповіщають „Дн. Хвилі", друкується другим виданням книжка покійного професора В. Антоновича: „Бесіди про часи козацькі на Вкраїні". Ця книжка дає багато відомостей про початок козачини та переказує її історію.

= **Популярна книжка.** Т-во „Просвіта" у Львові видало переклад російської книжки В. Лункевича: „Відки взялися наші домашні звірята і ростини?" (з 18 малюнками в тексті). Переклав Іван Галущинський.

= **Книжка про пошесті.** Т-во „Просвіта" у Львові видало гігієнично-лікарський порадник д-ра Євгена Озаркевича: „Недуги пошестні" (з малюнками). Це перший випуск цілої серії „Порадника". В йому описані докладно: кір, дифтерит, шкарлятина, дізентерія, коклюш, тиф, віспа, холера, чума та инші пошесті.

Театр і музика.

— **Труппа М. Садовського** вже двічі виставляла в Катеринославі „Енеїду". „Енеїда" і в Катеринославі має великий успіх. Скілька разів також пройшла з визначним успіхом опера Монюшки „Галька" з д.д. Петляш та Бутовським в головних ролях.

— **Труппа А. Д. Чарковського.** В г. Бірючі, воронізької губ., в літньому театрі „Общ. любит. музык. и драматич. искусствъ" 20 іюля закінчила свої вистави українська труппа під орудою А. Д. Чарновського. За час від 1-го мая й по 20-те іюля дано було 36 вистав переважно старого репертуара. Труппа хоч і невеличка, але добірна і бірючанам дуже подобалась.

— **Труппа Л. Сабінина** веде в Харькові такий репертуар: „Зруйноване гніздо", „Воскресення", „Аскольдова могила" (опера), „Не так склалось, як жадалось" (бенефіс артистки Лучинської), „Страчена сила" (посмертна п'єса М. Кропивницького), „На хуторі".

— **Спектаклі П. Саксаганського в Харькові.** З участю П. Саксаганського в театрі прикащиків, у Харькові, за останній тиждень відбулось дві вистави: „Наймичка" (Цокуль—д. Саксаганський), „Запорожець за Дунаєм" (Карась—д. Саксаганський).

По Гетьманщині.

(З дорожніх вражінь).

В наші часи, коли вас за один день курьерський поїзд переносить за тисячу верст, коли замість городів ви бачите станціонні буфети, зникає стара поезія подорожі кіньми, коли села й міста прибрали в уяві подорожнього цілком конкретні форми й на-довго врізувались в память з усіма одзнаками своєї індівідуальної фізіономії. Правда, сучасний мандрівець не знає, що таке значить, скажемо, проїхати десять день на почтових, спати сидячи в бричці й коли-не-коли робити передишку на станціях, з їх невибагливим комфортом, з блощицями на додачу. За те тепер і не думайте ознайомитись з побутом людности, мовою, навіть природою, дивлячись на все з вікна вагону. Щоб усе це бачити, треба вертатись до старого прадідівського способу подорожування кіньми.

Випадок дав мені змогу проїхати Чернігівщину, цю стару Гетьманщину XVII—XVIII в.в., од краю до краю на конях, значить—придивитись ближче до її фізіономії, побачити те, чого ніколи не побачите, їдучи у вагоні київо-воронізької залізниці. Де-чим з своїх вражінь хочу поділитись з земляками.

—

Коли ви переїдете межу, що одділяє орловську губернію од Глухівщини, одразу побачите велику ріжницю. Ця ріжниця кинулась у вічі Шевченкові, як він їхав в 40-х роках на Україну, і це він зазначує в своїй повісті „Капитанша". Пригадуєте те місце: „ледве переїхали межу орловської губернії, як уже й декорація змінилась: замість ракити по-над дорогою красуються високі розлогі верби; вже в першому селі Чернігівщини хатки біленькі, укриті соломою, з димарями, а не сірі, рублені і необмазані хати; одежа, мова, твар—усе, як есть, инше. Уся та одміна стає на протязі двадцяти верстов; за одну годину ви вже почуваете себе немов у другій атмосфері"... Минуло скілька десятків літ, як написав ці рядки Шевченко, а й досі можна спостерегти велику одміну у вигляді придорожніх сел і їх людности, коли переїхати широченним, обсаженим у два ряди великими старими вербами, київо-московським шляхом з Орловщини в Глухівщину. Старий отой шлях! Кого тільки не бачив він на свойому віку! Їздили по ньому гетьмани з Батурина й з Глухова у далеку Москву; везли цим шляхом закутих у кайдани Многогрішного й Самойловича в далеку неволю; їздили ним на поклон цареві Бруховецький, Мазепа і всі гетьмани по ньому. Везли цим шляхом Дорошенка в почесне заслання; мандрував цим шляхом наш незабутній Кобзарь і в останнє проїхав ним на Вкраїну в дубовій труні під червоною китайкою. Тепер старий шлях—тихий та безлюдний; заріс травою, і тільки по середині в'ється покрученою смужкою чорна втоптана колія, і коли-не-коли пробіжить тут у бігових дрожках панський оконом, або лінивo тюпає конька, запряжена у віз, на якому куняє дядько. Минулися часи, коли день і ніч неперервно тяглися вози, ридвани, почтові брички, нескінченою чередою йшли прочане... Залізниця перепинила увесь той рух.

За 15 верстов до Глухова велике село Есмань на річці тієї ж назви; колись це була перша почтова станція на українській території, як їхати з Московщини. Куліш вважав річку Есмань гряницею між Московщиною й Україною і не раз згадує її в своїх віршах, а російську літературу називає иноді „заесманською літературою". Куліш, як відомо, був родом з глухівського повіту і через те знав тутешні місця. Але коли ви не тутешній, і не знаете, що цей рівчачок, через який ви переїхали по старенькому, з танцюючими як клавіші розбитого фортеп'яна, балками містку,—і есть сама славна Есмань, то вам ніколи не спаде на думку, що оце проминули той самий кордон, що ділить дві нації, дві історичні культури! Знати—міцна була наша стара культура, коли ще збереглися її прикмети, не дивлячись на всі заходи з часів Петра І-го і до нинішнього дня,—заходи, які знайшли собі сінтез у торішньому пояснені міністра внутрішніх справ, що „правительство, начиная съ 17-го столѣтія, постоянно боролось противъ

движенія извѣстнаго подъ именемъ украинскаго и олицетворяющаго собою идею возрожденія прежней Украины"...

Тепер може не почуете чистої української мови, не почуете старої пісні, але вам одразу кидається у вічі величезна одміна в побуті, в культурі, зазначева ще Шевченком. Навіть не розговорившись з людьми, бачите иншу вдачу, инший склад психики. А як розбалакаетесь з есманцем, то довідаетесь, якої він не високої думки про своїх сусід орловців, як вони нечисто живуть і їдять, які вони не гостинні та як погано лаються,—зовсім те саме, що колись казав полянин за сусід-древлян, котрі жили звіринським способом і „ядяху вся нечисто". Почуете, що есманські „хахли" майже ніколи не женяться на „кацапках" і навпаки. Не дуже то гарної думки й орловець про „хахлів", спитайте-но лиш його! Зате даремно будете шукати в глухівського „хахла" національної свідомости,—тільки й того, що він одріжняе себе од „кацапів"...

От проминули Есмань, з'їхали на горбок і здалека блиснули перед вами золоті бані й високі білі дзвінниці церков гетьманської резиденції. Глухів стоїть на високій площині, так що видно його з усіх боків здалеку, верстов за 15—20. Серед повітових міст Чернігівщини Глухів займае не останне місце. На 20.000 людности—гімназія, учительський інститут, дівоча гімназія, 6-класова реміснича школа, низча хліборобська, скілька років тому одкрилася була ще й приватна дівоча гімназія, але їй чомусь не повелося і вона закрилася. Дві досить гарно опоряджені больвиці — міська й земська, публічна бібліотека (дуже непогана, е в ній чимало й українських видань), невеликий історичний музей при цій бібліотеці, безплатна бібліотека-читальня товариства тверезости,—такі культурні інституції в Глухові. Чимало порядних кам'яних будинків, мостова на всіх головних вулицях, городський сад, скілька скверів, два монументи (Румянцева-Задунайського і Терещенка)--все це навверх надае Глухову досить показний вигляд. Глухів—батьківщина відомих сахарних королів—Терещенків і зазнав од своїх земляків-милійонерів чимало добродійств: вони збудували хлоп'ячу й дівочу гімназії, чотирьохкласову школу-приют для хлопців, ремісничу школу, больницю, нарешті—прекрасну церкву під золотими банями—копія Володимирського собору в Київі. Ця церква панує над усим містом і надае йому імпозантного вигляду.

Вдячний Глухів постави в позаторік монумента своему добродієві. Злі язики кажуть, що батьки міста, ставлячи цього монумента, сподівалися ще „великих і багатьох милостей" од нащадків сахарного короля. Але помилились: нащадки прийняли усе за чисту монету поваги до свого діда і віддячили досить скупенько.

Поки не було кругом залізниць, Глухів грав ролю важного торговельно-транзитного пункту що-до збіжжа. Коли пройшли кругом залізниці, то цю ролю він утратив. А як провели вузько-колійну залізницю через самий Глухів, то зовсім занепала в ньому всяка оптова торгівля; кожному значнішому покупцеві вигідніше поїхати до Харькова або до Київа і там собі придбати те, що треба, ніж купувати на місті з других рук і гіршого гатунку. Торговельний рух затих. Не буяе в Глухові й життя культурне. Хоч шкіл багато, та інтелігенції мало, і мешканці Глухова наскрізь перейняті духом тієї „обивательщини", яку так яскраво умів малювати Чехов, і од якої завертае голову й нудить кожну свіжу людину. За часів визвольного руху в Глухові властиво не було ніякого „руху"; за те й важкі осінні місяці 1905 року минули спокійно. Ворушились трохи тільки евреї; були якісь проби агітації з боку українських есдеків. Але в усім тім брала участь переважно сама зелена молодь, а старші сиділи тихо і ждали, що вийде. Тому й загальна реакція не так помітна у Глухові: як раніше грали завзято в карти по клубах, так і тепер грають; як раніше кожного року програвав у карти казенні гроші хтось з чиновників,—чи казначей, чи судебний пристав, так і тепер це трапляється регулярно, на часинку зворушуючи сонне глухівське болото... Тільки й нового, що кінематографи. Ні лекцій, ні літературних вечірок, одним словом—тихо, Божа благодать. Скілька років тому у Глухові помітно було значний український рух серед молоді. Осередком того руху був учительський інститут. Виписувано багато укр. книжок, ширено часописи; рух зачепив і обидві гімназії. Але молодь та здебільшого—немісцева була. Покінчали курс, роз'їхались, а по школах тимчасом пішли усе більші й більші строгости, і рух український занишкнув. Зерно проте посіяно, а чи будуть сходи?

Такий сучасний Глухів, і хто з його теперішніх обивателів—не то знае—а хоч догадуеться, що тут колись кипіло життя, по свойому багате і широке!

Через увесь город простяглась київсько-московська вулиця, головна артерія города. На ній важніші міські інституції і „присутственныя мѣста". Хто з городян знае, що збудовано ті „мѣста" з останків руїн малоросійської колегії, величезної, трьохповерхової камяниці, так мальовничо описаної Кулішем у його романі „Михайло Чарнишенко". Будинок колегії здавався українцям XVIII століття одним з семи чуд у світі і згорів разом з усім Глуховом під час згубної пожежі в кінці XVIII століття.

Тепер проти присутствій—в невеличкому деревляному будинкові аптека з написом: „существуетъ съ 1757 года", значить, з часів Кирила Розумовського. Глухів не багатий на історичні пам'ятки. Дві-три старі церкви;—серед них—Миколаевський собор, перед яким на майдані збиралася козацька рада і обірались „вольними голосами", гетьмани. Там, де стояв жіночий манастир, в якому ігуменею була стариця Магдалена, мати гетьмана Мазепи,—тепер еврейські різниці і стайні кінних стражників. Тільки мала ветха каплиця на місці вівтаря свідчить, що колись тут инакше було.

В північно-західній частині Глухова збереглись вали колишнього глухівського замку, в якому одсижувались в 1663 році козаки-лівобережці в облозі од польського війська з самим королем Яном-Казимиром. Тут під валами розстріляли поляки славного сподвижника Хмельницького—полковника Богуна, який не схотів приймати московського підданства і зоставсь при Польщі, а вона йому так оддячила! За валом, у низу, починаеться передмістя Веригин. В XVIII ст. це була аристократична частина Глухова. Тут жила уся значна українська старшина і сам гетьман. Розумовський, хоч і не любив „гнусное місто Глуховское", але завів тут двір, що був копією елизаветинського двору в Петербурзі. На той час у Глухові перебувала постійна італійська опера, були два французьких пансіони для дітей „благороднаго малороссійскаго шляхетства" і книгарня. Наступник Розумовського, „малороссійський генерал-губернатор" Румянцев-Задунайський, розбив над широким есманським ставом англійський парк. На старинному плані зазначено симетричні алеї й штучні ставки цього парку. Це все ми знаемо з історії, а в дійсности—й пам'яти немае. От тільки збереглась назва „греблі Скоропадського".

Я згадав за глухівський музей. Початок йому поклали колекції й бібліотека небіжчика Миколи Шугурова, пожертвовані городу його удовою. Музей міститься в читальняній залі при публічній бібліотеці. Старовини поки що мало: скілька портретів, малюнків, де-що з козацької зброї, монети, черепки і металеві речі з роскопаних на території Глухівщини городищ і таке инше. Бібліотека не дуже велика, але вся складаеться з книжок по українознавству. Варто на цьому місці зазначити, що в Глухові е одна приватна бібліотека, може найкраща взагалі серед приватних українських бібліотек. Належить вона місцевому дідичеві П. Я. Д—кові. В ній скільки тисяч томів книжок з української історії, етнографії й письменства. Є чутка, що власник, відомий колекціонер і знавець української старовини, хоче подарувати її якійсь інституції. Було б добре, як би українській! А то що сталося, наприклад, з бібліотеками Костомарова, Лазаревського, які подаровано київській університетській бібліотеці, де вони потонули серед инших книжок і втратили свою цільність.

Минаете здоровенну кам'яну браму, спускаетесь на Веригин, переїздите широченну площу—ярмарковище і виїздите знов на широкий шлях. Довго ще мріють позаду білі глухівські церкви і золоті бані терещенківського собору. Дорога веде до Кролевця. Монотонно бряжчать дзвіночки почтового візка. Глухів з його спогадами про гетьманські часи зникае з очей...

Посполитий.

ДОПИСИ

(Од власних кореспондентів.)

С. ЯНКІЗКА, васильківського повіту (на Київщині). *Закуток.* Село наше велике і не з бідних, тільки горе, що воно не живе, а прозябае. Воно заліпло на піч, і що круг нього діеться, це його не цікавить; про це, кажуть селяне, треба знать панам, а *темному мужикові* на що воно? Двохкласова школа вже давненько відкрилась, але свідомости селян вона не підняла: як тоді, так і тепер селяне ніякого значіння книжці не надають. Газет окрім батюшки та фершала ніхто не виписуе. Про те, що е на світі українські книжки, газети, ніхто не знае. Книжки, не то що української, а навіть і доладньої руської, і з каганцем не знайдеш.

Селяне народ дуже темний, хазяйство і хліборобство ведуть так, як „наші діди робили, та й хліб їли ще краще за нас". Через оце саме ніяких поліпшень у хазяйство та хліборобство не заводять. До всього, що не мае безпосередньої користи, ставляться з байдужістю і недовіррям. Так само було і з виборами в земство.

Молодь наша по своему просвітньому „уровню" похожа на батьків, а по одежі, то хто його зна, що воно й таке? Української одежі тут не зустрінеш, рідна пісня заміняеться панською, або перекручуеться на панську. Наприклад співають: „Ой, земушка, земушка" і т. ин. І виходе таке, що вуха треба затуляти. Молодь сміеться з батьків, що вони „по хахлацькому балакають", а через те й дядьки, як тільки хотять балакать з такими самозванними „панками", то зараз починають з слова „что", а там вже йде „онъ, который вінъ..." При розмовах з молодю, так і сиплються „панські" словечки. Тут навіть „мерці" (mersi) почуеш.

Оце нещодавно задумали у нас одкрити товариську крамницю. Вже й „статут" подали на затвердження. Може статись, що й наша людність коли-небудь пробудиться. Та коли б таки скоріше, а то аж жаль дивитися.

Листування редакції.

Вітебськ. Передпл. № 3347. Ще треба доплатить 2 р. 70 коп. і газета Вам ітиме до кінця року.

Справочний одділ.

Календарні відомості. Вівторок, 26-го іюля. Свмч. Єрмолая, прп. Моісея Угрина, пр. мчп. Параскеви.

Сх. сон. 4 год. 36 хв., зах сон. 7 год. 35 хв.

Редактор В. Яновський.

Видавець Є. Чикаленко.

Оповістки.

ЛІКАРІ ТА ЛІКАРКІ

Кабінет ЗУБНОГО лікаря **Дем'яновича-Цигури.** Гоїння, пломбування і вставл. штучн. зуб. Прийм. 9—12, 3—6 годин. Нестерівська, 36. р.-312-82

ПРИТУЛОК ДЛЯ ПОРОДІЛЬ акушерки **М. І. Дмитрієвої-Лінчевської** під догляд. лік.-спец. Прийм. секр. вагітн. і породіль у всяку пору. Мар.-Благовіщенська 44.

Зуб на лікаря **Бр. ТЕТЕЛЬБАУМ,** Прорізна 24. Прийм. лікарі-спец. 9 год. р. до 9 г. в. Пломба 50 к., вирив. зуб. без болю 1 р. Штучні зуби 1 р.

ПРАЦЯ

Потрібні три учителі: математики, сільсько-господар. економії з ботанікою та черчення з землемірством в середню хліборобську школу на півдні. Звертат. листами: „Ст. Крымно, привисл. ж. д. Іларіону Корчинскому". 5-547-1

Велику охоту маю поступити в українську трупу. Часто грав у любительських спектаклях і мав успіх, особливо ролі ком. простак. Згоден за невелике жалув. Звертат. м. Окна, Под. губ. Н. Букатару.

ПІДГОТОВКА

на зв. учителів, вольноопред., на клас. чин., за 4 та 7 кл. жіноч. гімназій. В. Підвальна № 15 кв. 4.

КВАТИРИ

Готель „Україна" віддае в найми КІМНАТИ по міс. і на добу, недор. Бульв.-Кудр., 34. к-231

ВСЯКІ

ВИДАВНИЦТВО
„УКРАЇНСЬКИЙ УЧИТЕЛЬ"
ВИДАЛО КНИЖКИ
для дітей:

С. Черкасенко. *Діткам.* Казки і вірші ц. 10 коп.
Його-ж. *Як вродилася пісня.* Казка, ц. 3 коп.
Його-ж. *Убогий жид.* Казка, ц. 2 коп.
З. Тополіус. *Пустун Розбишаченко.* Казка, переклад Б. Грінченка. З малюнк., ц. 2 коп.
Бр. Гріми. *Казки.* Книжка І-ша, переклад Гр. Шерстюка, ц. 3 к.
З. Тополіус. *Казки.* Переклад Б. Грінченка. З малюнками, ц. 8 к.
М. Коцюбинський. *Ялинка.* Трое оповідань. З малюнками, ц. 8 к.
Гр. Шерстюк. Світло, літературний збірник для дітей, з малюнками. Ціна 35 к. і 60 коп.
Б. Грінченко. *Олеся.* Трое оповід. З малюнк., ц. 5 к.
М. Коцюбинський. *Харитя.* Оповід. З мал ц. 3 к.
Б. Грінченко. *Телесик.* Народня казка, ц. 1 к.
Г. Андерсен. *Погане каченя.* Казка. Переклад М. Загірньої, ц. 2 к.
Бр. Гріми. *Хатка в лісі.* Казка. Переклад Гр. Шерстюка, ц. 2 к.
В. Лебедева. *Урятувала.* Оповідання, ц. 2 к.
А. Доде. *Дядькова коза.* Казка. Перекл. С. Русової, ц. 4 к.
С. Черкасенко. *Яма.* Оповідання, ц. 1 к.
Л. Глібов. *Байкарський дарунок.* Збірка байок, ц. 4 к.
Юр. Сірий. *Дивні рослини.* З малюнк., ц. 2 к.
Гр. Шерстюк. *Про зозулю,* ц. 1 к.
Юр. Сірий. *Світова подорож краплини води,* ц. 3 к.
Б. Грінченко. *Українські народні казки для дітей,* ц. 60 к. і 80 к.
Т. Шевченко. Малий кобзарь для дітей, з багатьома малюнками. Ц. 20 к.

В Таганрозі на вакзалі, можно купувати № № „Ради" в книжн. кіоскові.

ВЕРХНЯ СПІДНИЦЯ
за **2** руб. **45** коп.
Ловко зшита, по останній моді верхня спідниця, з шерст. найнов. рисун. тріко, всяк. темн. кольор., поцяцьков. гудзик. та шовк. шнурк. Спідн. кращ. сорт. за 2 р. 75 к., 3 р. 25 к. і 5 р. Висил. по почті з накл. плат. без завдатка. Як не вподоб., гроші повертаем. Просимо зазнач. міру: довжину та обхват пояса. За перес. додав. 55 к.; при виписув. заразом 3-х спідн., пересилка на наш кошт. Адр.: Лодзь, фирмѣ „Аккуратность". рок.-18-66

У ХАРЬКОВІ
передплачувати „РАДУ" на таких-же умовах, як і в конторі газети, можна в „Українській книгарні". Рибна 25.

В Житомирі
купувати №№ „РАДИ" можна у власного агента д. Зака, вакзал.

В Курському
окремі №№ „РАДИ" продаються в книжному кіоскові СКУРКА.

ГОВОРИТИ
читати й писати по німецькому й французькому ви безумовно вивчитеся в 40—50 днів без учителя по нашій простій і зрозумілій франц. системі. — — — — —темі. — — — —
Сила вдячних листів і рекоменд. Ціна самоучителя одної мови 1 р., 2-х 1 р. 75 к. Накладн. плат. на 25 к. дорожче. Є також латинськ. та англійськ. по таких самих цінах.
СПБ., Невскій пр. № 100, книгоизд. Т-во „ОСНОВА".

№ 36. Хрещатик № 36.
ВИПАДКОВО
ПРИДБАНА
МЕБЕЛЬ
для всіх кімнат, всяких стилів й дерева старинна й найновіша. Бронза, фарфор, картини, килими, діаманти, бісер, срібло, злото, хрусталь й багато инших річей хатньої обстановки продаються за ½ ціни дійсної вартости.
В депо випадкових річей й мебелі
Bric—A—Brac.
„Старина и Роскошь"
№ 36. ХРЕЩАТИК № 36.
проти Лютеранської ул., де театр Мяновського. Парадний ход.
Купуем вище зазначені речі.

ТОРГОВИЙ ДІМ
Нечуя-Вержбицький та Бржезинський
Київ, Пушкинська № 11. Телефон № 1336.
Штучне удобрення.
Бурякове насіння.
Хліборобські знаряддя.
Смоки парові і ручні й усі техничні речі для потреб сельського господарства та фабрик.

В УКРАЇНСЬКІЙ КНИГАРНІ
Київ, Вевакіївська № 8.
Продаються такі книжки:

Стефаник	ОПОВІДАННЯ. На кращому папері	Ц. 70 коп. Ц. 85 коп.
Б. Грінченко.	ЯКОЇ НАМ ТРЕБА ШКОЛИ	Ц. 4 коп.
	НАРОДНІ ВЧИТЕЛІ і ВКРАЇНСЬКА ШКОЛА	Ц. 5 коп.
П. Сиуток.	ПІД СТЕЛЯМИ ДУМИ	Ц. 5 коп.
Д. Мордовець.	КОЗАКИ і МОРЕ	Ц. 40 коп.
	В ДЕРЖАВНІЙ ДУМІ	Ц. 5 коп.
А. Конощенко.	ДО ІСТОРІЇ ЗЕМСЬКОЇ ШКОЛИ НА ХЕРСОНЩИНІ	Ц. 15 коп.

роков.-32-65

Об'єднаний Комітет по збудуванню пам'ятника Т. Г. Шевченкові
ОПОВІЩАЄ
Третій Міжнародній КОНКУРС
на утворення ескіза пам'ятника Тарасові Григоровичу Шевченкові, що має бути збудований у Київі.
Премія призначена в 3000 карб.
Ескізи на конкурс мають бути прислані до 3 год. дня 20 декабря ст. ст. 1912 року.
Докладну програму конкурса можна одержати в об'єднанім комітеті (Київська Городська Управа) або прочитати в журналі „Зодчій", що надрукував повну програму. р.-437-38

Передплата на рік 1910—11.
„РІЛЛЯ" УКРАЇНСЬКИЙ ХЛІБОРОБСЬКИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ ЧАСОПИС.
ВИХОДИТЬ У КИЇВІ З ЛИСТОПАДА (НОЯБРЯ) 2 РАЗИ НА МІСЯЦЬ.

В Р. 1910—11 ПЕРЕДПЛАТНИКИ ОДЕРЖУТЬ:
24 №№ журналу з малюнками.
8 проб доброго насіння.
1 настінную таблиц. календарь місячник.

ЦІНА:
На рік 2 карб. / На ½ року 1 карб. } з пересилкою.
Накладним платіжом на 20 коп. дорожче.
Окреме число коштуе 15 коп.
Грошi посилати на адресу: Київ, Тургенівська, 9. Редакція часопису „РІЛЛЯ".

„Рілля" виходить кожного 1-го і 15-го дня що-місяця книжками до 2½ аркушів.
„Рілля" пише про хліборобство, скотарство, травосіяння, садівництво, городництво, шовківництво, птахівництво, про управу лук, пісків та инше.
„Рілля" має великий пасішницький відділ.
„Рілля" звертае увагу на кооперацію і має відділ „Гуртом".
„Рілля" містить багато малюнків.
„Рілля" друкуе відомости про врожай і подае ціни на хліб та торговельні відомости.
„Рілля" дурно дае поради хліборобам.
„Рілля" дурно містить оповістки передплатників.

„Рілля" заручилася співробітництвом багатьох агрономов та хліборобів і писатиме тільки про те, що потрібно і пікаво знати українському хліборобові.
Редактори: Є. Архипенко. А. Терниченко.

Друкарня 1-ої Київської Артілі Друкарської Справи. Трьохсвятительська 5. Телеф. 1069.